

BELEIDSREGEL

voor het verkrijgen van een partiële ontheffing
voor het vak Fries in het primair en voortgezet onderwijs
in de provincie Fryslân

1. Wettelijke bepalingen met betrekking tot de Friese taal

In de “Wet op het Primair Onderwijs” (WPO) en de “Wet op het voortgezet onderwijs” (WVO) is aangegeven dat de scholen in de provincie Fryslân verplicht zijn onderwijs in de Friese taal (en cultuur) te verzorgen.

In de WPO gaat het om artikel 9 waarin de inhoud van het onderwijs wordt omschreven. In artikel 9 wordt de verplichting en de mogelijkheid tot ontheffing van deze verplichting als volgt geformuleerd.

Op de scholen in de provincie Fryslân wordt tevens onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij Gedeputeerde Staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.

In de WVO staat de verplichting tot het verzorgen van onderwijs in de Friese taal en cultuur in artikel 11a beschreven. Hieronder vermelden wij de tekst van lid 1 van dat artikel over die verplichting en de mogelijkheid tot ontheffing.

Op scholen in de provincie Fryslân wordt met inachtneming van de daarvoor vastgestelde kerndoelen tevens onderwijs gegeven in de Friese taal en cultuur, tenzij Gedeputeerde Staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.

Uit beide artikelen blijkt dat Gedeputeerde Staten van Fryslân de bevoegdheid hebben om een ontheffing te verlenen tot de verplichting om onderwijs in de Friese taal (en cultuur) te geven. De inhoud van het onderwijs in de Friese taal (en cultuur) moet zowel voor het primair onderwijs (PO) als het voortgezet onderwijs (VO) gebaseerd zijn op de kerndoelen die door de Minister zijn vastgesteld.

De verplichting Fries houdt in dat scholen hun leerlingen een zodanig programma voor de Friese taal (en cultuur) aanbieden dat daarmee aan de kerndoelen voor de Friese taal (en cultuur) wordt voldaan.

Tevens wordt duidelijk dat een schoolbestuur (het bevoegd gezag van een school) een verzoek tot ontheffing van de verplichting bij Gedeputeerde Staten (hierna: het College) kan indienen.

In deze beleidsregel wordt aangegeven op welke wijze het College gebruik maakt van zijn bevoegdheid tot het verlenen van ontheffing.

2. De ontheffing: geen volledige maar een partiële ontheffing

Het College kan een schoolbestuur ontheffing verlenen van de verplichting tot het geven van onderwijs in de Friese taal (en cultuur).

Het College heeft besloten om alleen een partiële ontheffing te verlenen, omdat elke school in ieder geval zal moeten nastreven dat de leerlingen de Friese taal goed kunnen verstaan.

Binnen een meertalige samenleving zal elke inwoner de Friese taal moeten kunnen verstaan, zodat de Friestalige inwoners in de communicatie in principe hun eigen moedertaal kunnen gebruiken. Dat betekent dat het in principe steeds mogelijk is dat in de mondelinge communicatie Friestaligen het Fries en Nederlandstaligen het Nederlands gebruiken. Dit principe vormt de basale voorwaarde voor een meertalige mondelinge communicatie.

Voor het vak Fries zijn er voor het PO en het VO kerndoelen geformuleerd. Enkele van die kerndoelen hebben betrekking op het verstaan van de Friese taal en de overige kerndoelen hebben betrekking op de vaardigheden lezen, spreken en schrijven van het Fries.

Elke school moet dus aandacht besteden aan kerndoelen m.b.t. het verstaan van de Friese taal, hiervoor verleent het College geen ontheffing.

De partiële ontheffing heeft betrekking op de verplichting om ook de overige kerndoelen (m.b.t. het spreken, lezen en schrijven van de Friese taal) te realiseren. Scholen kunnen in aanmerking komen voor een partiële ontheffing als minder dan 5% van de leerlingen een Friestalige achtergrond heeft.

3. De taalachtergrond van de leerlingen als basis voor het verlenen van de partiële ontheffing

In deze paragraaf wordt het begrip talige achtergrond nader uitgewerkt.

Taalachtergrond van een leerling:

Het gaat hier om de taal of de talen die de betreffende leerling gebruikt bij het communiceren met:

- a. zijn/haar ouders;
- b. zijn/haar grootouders;
- c. de talen die op het kindercentrum (peuterspeelzaal, kinderdagverblijf) of de basisschool worden gehanteerd.

Vindt de communicatie voor 85% of meer plaats in één taal (bijvoorbeeld het Nederlands of het Fries), dan heeft de leerling een ééntalige achtergrond.

Vindt de communicatie voor tenminste 20% in de eerste taal en voor tenminste 20% in een tweede taal plaats, dan heeft de leerling een tweetalige achtergrond (bijvoorbeeld Fries en Nederlands of Nederlands en Engels etc.)

Vindt de communicatie voor tenminste 20% in drie of meer talen plaats, dan heeft de leerling een meertalige achtergrond (bijvoorbeeld: Nederlands, Fries en Turks).

Bij het bepalen van de taalachtergrond van de leerlingen voor het aanvragen van een ontheffing gaat het dus om het aantal leerlingen dat:

- Ééntalig Fries is;
- Tweetalig is, waaronder Fries (bijvoorbeeld Nederlands - Fries)
- Meertalig is, waaronder de Friese taal (voorbeeld: Nederlands, Fries, Engels)

Ad. c. Basisscholen moeten bij het bepalen van de talige achtergrond van de kinderen die instromen niet alleen rekening houden met de talige situatie thuis, maar ook met de talen die de leerlingen in de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf hebben gebruikt/geleerd. Zo zijn er in Fryslân begin 2009 70 Friestalige of tweetalige (Nederlands-Fries) peuterspeelzalen of kinderdagverblijven en dat aantal neemt jaarlijks toe.

Leerlingen kunnen van basisschool veranderen en gaan bij het afsluiten van het basisonderwijs naar een vorm van voortgezet onderwijs. Bij een dergelijke overgang moet de ontvangende school niet alleen rekening houden met de talige thuissituatie, maar ook rekening houden met de mate waarin de leerling op de vorige school (scholen) onderwijs heeft gekregen in de Friese taal. De Friese taal kan op twee manieren in het onderwijs aan bod komen:

Fries als vak:

De Friese taal staat in het primair onderwijs voor circa één lesuur per week op het lesrooster. Voor de eerste fase van het VO geldt dat het vak Fries in totaal voor 2000 minuten ofwel 33.3 klokuren op het lesrooster moet staan.

Tijdens dit lesuur wordt er gewerkt aan de vaardigheid van de leerlingen in het verstaan, lezen, spreken of schrijven van de Friese taal.

Fries als instructietaal bij andere vakken:

Bij andere vakken (bijvoorbeeld: aardrijkskunde, biologie, muziek etc.) wordt tijdens de les de Friese taal zoveel mogelijk als instructietaal gebruikt in plaats van het Nederlands.

4. Welke taalachtergrond kan aanleiding zijn tot het verlenen van een partiële ontheffing?

Als de talige achtergrond (ééntalig, tweetalig of meertalig) van minder dan 5% van de leerlingen van een onderwijslocatie Friestalig is, dan is er sprake van een marginale positie van de Friese taal. De school is verplicht te voldoen aan de basale kerndoelen Fries voor PO of VO m.b.t. het verstaan van de Friese taal, maar kan voor de overige kerndoelen (voor het spreken, lezen en schrijven van de Friese taal) een partiële ontheffing aanvragen.

Een school (onderwijslocatie) met minder dan 5% leerlingen met een Friestalige achtergrond *kan* een partiële ontheffing aanvragen, maar *kan* ook besluiten om ook aandacht te besteden aan de overige kerndoelen. Daarbij kan men het principe hanteren om per leerling zo ver mogelijk te komen m.b.t. de beheersing van de kerndoelen.

Het spreekt voor zich dat een school ten behoeve van deze aanvraag een degelijk onderzoek moet doen naar de talige achtergrond van de leerlingen. Voor die inventarisatie stelt het College een instrument aan de school beschikbaar. De uitkomsten van de inventarisatie worden op een door het College vastgesteld formulier vermeld.

5. DE AANVRAAG VOOR PARTIELE ONTHEFFING PRIMAIR ONDERWIJS

Wie kan de partiele ontheffing aanvragen

- a. Het schoolbestuur kan de ontheffing voor een periode van twee schooljaren aanvragen.
- b. De aanvraag wordt vóór 1 januari bij het College ingediend en de verleende ontheffing wordt aan het begin van het volgende schooljaar van kracht.

De aanvraag

- c. Het schoolbestuur maakt bij de aanvraag gebruik van een daartoe door het College vastgesteld aanvraagformulier. Daarin wordt een aantal vragen gesteld over de talige achtergrond van de leerlingen, de doelstellingen van de school m.b.t. de Friese taal en het materiaal dat op de school voor het onderwijs in de Friese taal wordt gebruikt.
- d. Als een school minder dan 5% leerlingen met een Friestalige (eentalig Fries, tweetalig waaronder Fries of meertalig waaronder Fries) achtergrond heeft, dan moet het schoolbestuur op het formulier aangeven hoe ze ten minste zal voldoen aan de kerndoelen 1 en 2 voor Fries in het primair onderwijs (zie bijlage 1).

Behandeling en beslissing

- e. Het College van Gedeputeerde neemt binnen 8 weken na de indiening van een aanvraag een besluit over de aanvraag.
- f. Een school die de partiële ontheffing heeft gekregen, blijft verplicht te voldoen aan de kerndoelen 1 en 2 voor Fries in het PO (zie bijlage 1)

6. DE AANVRAAG VOOR PARTIELE ONTHEFFING VOORTGEZET ONDERWIJS

Wie kan de partiele ontheffing aanvragen

- a. Het schoolbestuur kan de ontheffing voor een periode van twee schooljaren aanvragen.
- b. De aanvraag wordt vóór 1 januari bij het College ingediend en de verleende ontheffing wordt aan het begin van het volgende schooljaar van kracht.

De aanvraag

- c. Het schoolbestuur maakt bij de aanvraag gebruik van een daartoe door Gedeputeerde Staten vastgesteld aanvraagformulier. Daarin wordt een aantal vragen gesteld over de talige achtergrond van de leerlingen, de doelstellingen van de school m.b.t. de Friese taal & cultuur en het materiaal dat op de school voor het onderwijs in de Friese taal & cultuur wordt gebruikt.

- d. Een school (scholengemeenschap) voor VO heeft vaak meerdere locaties. De talige achtergrond van de leerlingen op de verschillende locaties kan verschillen. Vandaar dat het schoolbestuur de partiële ontheffing per locatie zal moeten aanvragen.
- e. Als een school op een locatie minder dan 5% leerlingen met een Friestalige (eentalig Fries, tweetalig waaronder Fries of meertalig waaronder Fries) achtergrond heeft, dan moet het schoolbestuur op het formulier aangeven hoe ze tenminste zal voldoen aan de kerndoelen Fries die betrekking hebben op de deelname aan een tweetalige cultuur (zie bijlage 2).

Behandeling en beslissing

- f. Het College neemt binnen 8 weken na de indiening van een aanvraag een besluit over de aanvraag.
- g. Een school (locatie) die de partiële ontheffing heeft gekregen blijft verplicht te voldoen aan de kerndoelen Fries die betrekking hebben op de deelname aan een tweetalige cultuur (doelen 1, 2 en 3 van bijlage 2).

7. BIJLAGE KERNDOELEN FRIESE TAAL (EN CULTUUR)

BIJLAGE 1: KERNDOELEN FRIESE TAAL PO

Mondeling taalonderwijs

1. De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten opzichte van het gebruik van Fries door henzelf en anderen.
2. De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken Fries. Het gaat om teksten die informatie geven, plezier verschaffen, meningen of aanwijzingen bevatten over voor hen bekende onderwerpen.
3. De leerlingen leren zich naar inhoud en vorm in het Fries uit te drukken in situaties uit hun dagelijks leven waarin zij informatie vragen of geven over een onderwerp waarmee zij vertrouwd zijn.

Schriftelijk taalonderwijs

4. De leerlingen leren informatie te verwerven uit teksten in het Fries in frequent voorkomende teksttypen (zoals artikelen in jeugdrubrieken, liedjes, verhalen).
5. De leerlingen leren eenvoudige teksten in het Fries te schrijven over alledaagse onderwerpen met het doel met anderen over die onderwerpen te communiceren.

Taalbeoordeling, waaronder strategieën

6. De leerlingen verwerven een woordenschat van frequent gebruikte Friese woorden en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.

BIJLAGE 2: KERNDOELEN FRIESE TAAL EN CULTUUR VO

Deelnemer in een tweetalige cultuur

1. De leerling leert de betekenis onderkennen van de tweetalige Friese cultuur voor het dagelijks leven en leert deze te vergelijken met situaties in de rest van Nederland en daarbuiten.
2. De leerling leert aan de hand van voorbeelden de specifieke kenmerken van de Friese cultuur begrijpen en deze in verband te brengen met de historische achtergronden daarvan.
3. De leerling leert aan de hand van voorbeelden het belang van Friese cultuuruitingen onderkennen (teksten, muziek, toneel, film, TV en radio) en de betekenis die hij daaraan hecht onder woorden te brengen.

Voor leerlingen met Fries als tweede taal en voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4a. De leerling leert om via voor hem zinvolle contexten een Friese woordenschat op te bouwen door verschillende strategieën toe te passen.
- 5a. De leerling leert informatie op te zoeken en te ordenen uit schriftelijke en digitale Friestalige bronnen op basis van vragen over onderwerpen binnen zijn eigen belangstellingssfeer.
- 6a. De leerling leert een informeel gesprek in het Fries te voeren met leeftijdgenoten over onderwerpen uit zijn dagelijks leven.

Voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4b. De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken en zich te houden aan taalconventies die voor het Fries gelden (spelling, grammaticaal juiste zinnen, woordgebruik).
- 5b. De leerling leert het belang van het communiceren volgens gangbare taalregels van het Fries in formele situaties ontdekken (werkoverleg, planning, discussie).
- 6b. De leerling leert Friese verhalen, gedichten en informatieve teksten te kiezen en te lezen die tegemoet komen aan zijn belangstelling en zijn belevingswereld uitbreiden.